

kiemelkedőbbek azok a versek, amelyekben ez a két elem egybefonódik. Mert jelentős egyrészt a *Genezis* történelmi víziója, másrészt a *Kamilla* létképe, de talán még jelentősebb az *Őszi ősz*, amely e kettőt egymásra rétegi, s ráadásul oly módon, hogy az egészet egy tájversbe, egy őszi tájképbe illeszti: „Piros vadszőlőlevelek, / besugószevényvörösek, / hajtják a falra fülüket, / noha baljós már az évszak, / rókaszag van és reformszag, / Vérszag talán? Vagy erőszak / búzlik ismét új búzéval? Vér vagy szabadság ízével / szél csap le és oszlik széjjel...” Igazság szerint végig idézni kellene ezt a 24 soros művet, s utána részletesen elemezni, kiindulva az alapképből, a besugószevényvörös vadszőlőlevelekből. Hasonló elemzést érdemelne két egymást kiegészítő vers: *Az idő keresztjei* és a *Kévekötel*.

A képalkotás különben is kezdettől fogva erőssége Győri Lászlónak. A képek nem sokaságukkal, hanem kidolgozottságukkal vésődnek az olvasó emlékezetébe. Így indít például verset: „Ótlábú rovar mendegél / mászkál mereng a múzeumban”, vagy emígy: „Csigákkal dugig rakva / e kéklő karácsonyfa, / szobája az útszél.” Képzettársításai valószerűek, mégis meghökkentően eredetiek, miközben egymástól távoli képzetcsikokat rántanak együvé: „Munkák, / röghöz kötözve, ahogy / kötözve vízhez vannak az unkák, / lebegnek rajta, rabok.”

Az eddigiekből is következik, hogy Győri László igen fontosnak tartja az irodalmi hagyományt. Nem a merész kihívás, hanem az átörökítés és a folytatás szándéka a hangsúlyos abban, hogy oly gyakran készít variációkat klasszikus versekre, hogy nagy a rájátszások száma. A legfőbb örökség számára egyértelműen József Attila, de Csokonai és Arany mellett Apollinaire, Szimónov is helyet kap.

Feltűnő az ironikus, a szatirikus, a groteszk hangvétel térnyerése is. Voltaképpen már a kötet címében és szerkezetében is jelen vannak ezek az elemek, s a legtöbb versben legalább egy ironikus gesztus helyet kap. A *Laposkúszás* nemcsak heroikusan, de groteszk fintorral is értelmezendő (*Le journaloux, Egér hava, Nyelvtagozat, miután, Jókai úr és Svejk, a derék katona, egyetért stb.*).

Végül is megállapíthatjuk, hogy Győri Lászlónak költői eszközei is gazdagodtak, világképe is egységesebb lett. Minden megszorító jelző nélkül költő ő, akinek verseskötetét letéve magunk elé dűnyögjük sorait: „Olvastalak és néztelek. Magamat néztem, úgy lehet. (*Magvető.*)

VASY GÉZA

Kötődés a mindennapokhoz

KIRÁLY LÁSZLÓ: A TÉLI TÁBOR

1982-ben jelent meg Király László *Amikor pipacsok voltak* című kötete. A könyv elnyerte a romániai magyar kritikusok Pezsgő-díját, azt a díjat, amelyet minden év legjobbnak tartott könyve érdemel ki. A rákövetkező esztendőben *Janicsártemető* címmel Király válogatott verseit olvashattuk (ezt a könyvet a *Magvető* jelentette meg), 1984 nyarára pedig már újabb verseinek gyűjteménye jelent meg — *A téli tábor*. Az egymást követő kötetek felhívták a figyelmet Király költészetére — az érdeklődést persze már nem csupán

könyveinek egyre gyarapodó számával kelti fel. Nyugodtan mondhatjuk: az ő költészetének tétje már nagyobb ennél. Versei lehetőséget teremtenek arra, hogy a költészetet érintő leglényegesebb kérdésekkel is szembenézzünk — s ez mindenképpen Király költészetének súlyát jelzi.

Napjainkra már sokan és sokszor kétségbe vonták a versírás lehetőségét, a költészet szükségességét. Úgy érezzük, Király versei, kötetei válaszolnak a kétkedőknek — azzal is, hogy minden kétely ellenére megíródtak ezek a versek, s azzal is, ahogy ez a költészet változott formálódott — tán rossz ízü ez a szó, de mégis szükséges leírni —, alkalmazkodott a mindennapokhoz. Nyilvánvalóan ennek tudható be az is, hogy Király nem fogadja el a költészet hiábavalóságának tételét. Állítása szerint a költő a magánnal szemben csak írással védekezhet.

„A kérdésre, hogy mit tehet a költő, mások már megadták a választ: írhat. Mindent meg kell írunk, ami velünk történt, amit mindezzel kapcsolatban érzünk és gondolunk” — mondta egy beszélgetésben. Az írás Király Lászlónál a korábbi versekhez kapcsolódó, de mégis *más jellegű* költészet létrehozását jelenti. Mert a nyolcvanas évek első felében Király költészete már más sajátosságokkal bír, mint az indulás éveiben, vagy akár a hetvenes években.

A változás, az átalakulás jelei természetesen már korábban megfigyelhetők voltak. Király a hatvanas évek második felében, a Forrás második nemzedékének tagjaként indult, lírája is kapcsolódott nemzedéktársai költészetéhez. Közösségiség, a szülőföld vállalása, erős társadalmi érdeklődés s — tán a fiatalsággal is együttjáró — patetikusság jellemezte verseiket. Jó egy évtized múltán aztán Király költészetének elemzői — mindenekelőtt Cs. Gyimesi Éva és Zalán Tibor — már azt a folyamatot követhették nyomon, ahogy a vállalt eszmények egyénivé lényegültek — s ahogy a föld, a szó és az ember bűvöletében élő Király eljutott a szorongattatástudat kifejezéséig. „Az értékhiány a költészetben maga a »semmi«” — írja Cs. Gyimesi Éva. Zalán Tibor a következőképpen fogalmazott: „Konzekvens költői úton jutott el Király a Küküllő partjáról a nem mezőre, a derűs, optimista-heroikus-harcias költészet-től a kétkedő-elkomorulóhoz.” Mindez Király esetében nem járt együtt a korábbi költői világ teljes tagadásával. Annak főképpen tartalmi elemeit őrizte meg: a történelmi érdeklődést, a közösség iránti figyelmet — sőt még a lírai sághoz, a hangulatokhoz való ragaszkodást is. Ami új, az a költői magatartásban jelentkezik: a mitizálás helyére a szemlélődés került, a külső ember magatartása, azé az emberé, aki legfeljebb az illúziótlan reményt tudja elfogadni.

Király két újabb verseskötete a hetvenes évek végén tisztán megmutató tendenciákat teljesíti ki. Az *Amikor pipacsok voltatok* című kötet a történetiséget hangsúlyozza, és a közösségi létezés esélyeit kutatja. Gondoljunk csak kiemelkedő versciklusára: *Egy álmodott költő, Al, Nyezvonov (1900—1938) utolsó verseiből*; vagy a következő „gyermekmondókára”: „Jó szű, rossz szű / életünk nem hosszú / mégis minden bánталomért / elmarad a bosszú — tűzre tűzre / bele legyen fűzve / a szememet kiszúrhatod / mégse vetnek tűzre...”. Mostani verseskötete pedig — mindtől elválaszthatatlanul — a költészet és a mindennapiság kapcsolatát állítja középpontba. A szemlélődés, a leíráshoz való ragaszkodás, s egyáltalán: a mindennapokhoz való kötődés a líraiság rendkívül széles mezőjét nyitotta meg Király számára. Az idő tagolódása helyett csak a líraiság ideje létezik ebben a költészetben: a történések álomba emelése s az álom realitásként való elfogadása. Király többféle maszkot használ, leginkább más költőkét: vagy úgy, hogy a költő versét formálja át — vagy

úgy, hogy a másik költő alakjába, élethelyzetébe helyezkedik bele. Nagyfokú azonosuló képesség jellemzi, az azonosulást — ahogy Zalán is írta — részlegesen, evidenciaként kezeli, hiszen belehelyezkedés nélkül is azonos az írók sorsa. Király olyan Proteusza a magyar költészetnek, akinél az azonosulást nem a játék, s nem is az azonos eszmények vállalása, hanem a líraisághoz való ragaszkodás magyarázza. Nemcsak Henrik királyt, Yorkot, Morust — s hát a kobzost teremtette meg a maga számára, hanem a már említett Al. Nyezvanovot is, aki mellé ebben a kötetben újabb költők kerülnek — velük pedig maga az álom s az emlékek sora uralja a kötet világát. Ez a széles lírai mező aztán magába fogadja a mindennapiság elemeit is.

Királyt egyre erősebben foglalkoztatja saját költészetének meghatározása: „Költészetem (ha van) / viseli barátaim arcát, / s arcom fölülhető / soraikban is” — írja *Tavaszcól álom* című versében. Mindez azonban nem választható el az álmódott hangulatoktól, de a hétköznapok realitásától sem. Nem, hiszen a fenti gondolatot s az egymásra utaltság szükségessége magyarázza: „Végig az utakon! / Arkon-bokron! / Hadd érezzük / egymás melegét. / Csakazértis — mert nem divat. / A föld szaga / s a döbbenet: / egymás mellett vagyunk!”. A kötet egészét meghatározza a bizonytalanságérzet, az átmenetiség tudata — ezzel áll szemben az emlékek idézése, a történelmi és a személyes múltból. S miközben a szépséghez ragaszkodás verseit írja, egyre inkább teret követelnek maguknak a mindennapiság mozzanatai is. 1984. január 7. *Híreket mondunk* — írja címként egy-egy verse fölé, mintha a versírás valóban automatikus cselekedet lenne, avagy a költészet nem lenne más a mindennapos feljegyzések sorozatánál. Hol van már a versírás magasztossága — pedig Király valójában a költőileg megragadható valóság kereteit tágítja. Személyes emlékekről, barátságokról ír verset, s a mindennapos félelemről, a csengetésre való felriánásról (*Híreket mondunk*). Szembenézni a kitudottsággal, az örök veszélyeztetettséggel: mindez Király illúzióktól távolodó szemléletére utal. E szemléletmód szerint a költő nem lehet már megváltója a világnak — de nem mondhat le a hagyományok által megformált sajátosságokról sem. Lehangelő, elembertelenedő világ az, amelyet Király maga körül lát, közelíti a százesztendőös regények világát, ahol „tábormokot ölnek — / mert áruló; / őrmestert ölnek — / mert szökevény; / katonát ölnek — / mert bort lopott; / bosnyákokat ölnek — / mert bosnyák”. Ennek a költészetnek azonban éppen abban mutatkozik meg az ereje, hogy illúziók, fölös remények nélkül mutatja meg a világot. A természetben önmagát számonkérő indulat Király Lászlóé — s ez még ebben az emlékekhez ragaszkodó verseskötetben is megmutatkozik. (*Kriterion.*)

FÜZI LÁSZLÓ